Sosyal Bilimler Dergisi / The Journal of Social Sciences

Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi, Yıl: 7, Sayı: 47, Ağustos 2020, s. 630-652

ISSN: 2149-0821 Doi Number: <http://dx.doi.org/10.29228/SOBIDER.44525>

Mehmet DEMİR

Sabahattin Zaim Sosyal Bilimler Lisesi Öğretmen, edebiyatmehmet50@gmail.com

Yücel GELİŞLİ

9. SINIF TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ÖĞRETİM PROGRAMINA YÖNELİK ÖĞRETMEN GÖRÜŞLERİ¹

Özet

Bu araştırmanın amacı 9. Sınıf Türk Dili ve Edebiyatı dersine ait olan öğretim programının uygulayıcıları olan öğretmenlerin program boyutunda karşılaştıkları sorunları belirlenmesidir. Bu nedenle Ankara ili Pursaklar İlçesinde görev yapmakta olan 95 Türk Dili ve Edebiyatı ders öğretmenin görüşleri alınmıştır. Araştırmada veri toplama olarak anket yöntemi kullanılmış ve veriler istatistiksel program ile analiz edilmiştir. Yapılan güvenirlik analizi sonucuna göre araştırmada kullanılan ölçeğin güvenilir olduğu sonucuna ulaşılmış ve daha sonrasında yapılan normallik analizi sonucuna göre nonparametrik testlerin kullanılmasına karar verilmiştir. İlk olarak ankette yer alan boyutlara ilişkin yapılan analiz sonucuna göre kazanım, içerik, eğitim durumu ve değerlendirme boyutlarına yönelik olarak öğretmen görüşlerinin orta seviyede olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Daha sonrasında öğretmenlerin cinsiyetleri ve mesleki kıdemleri ile kazanım, içerik, eğitim durumları ve değerlendirme boyutu arasında anlamlı bir farklılığın olmadığı tespit edilmiştir.

Anahtar kelimeler: Dil, Edebiyat, Öğretim Programı

¹ Bu makale halen devam etmekte olan “9. Sınıf Türk Dili ve Edebiyatı Öğretim Programının Öğretmenler Açısından Değerlendirilmesi” isimli yüksek lisans tezinden yola çıkılarak kaleme alınmıştır.

TEACHER'S OPINIONS TOWARDS 9. CLASS TURKISH LANGUAGE AND LITERATURE TEACHING PROGRAM

Abstract

The purpose of this research is to take aim at the 9th class is to identify the problems faced by teachers who are practitioners of the curriculum belonging to turkish language and literature. For this reason, the opinions of the 95 Turkish Language and Literature course teachers who work in Pursak District of Ankara province were taken. The survey method was used as data collection in the study and the data was analyzed with statistical program. According to the results of the reliability analysis, the scale used in the research was concluded to be reliable and it was decided to use nonparametric tests according to the results of the normality analysis. First, according to the analysis of the dimensions on the scale, it was concluded that teacher views were moderate in terms of acquisition, content, educational status and evaluation dimensions. It was later found that there was no difference between the genders and professional seniority of teachers and the size of the acquisition, content, education status and evaluation.

Keywords: Language, Literature, Curriculum

GİRİŞ

İnsan hayatına olumlu yönde katkı sağlayan, bireylerin duygu, düşünce, olay ve hayallerini dil yardımı ile hem yazılı hem de sözlü olarak biçimlendirilmesi (TDK, 2020) olarak tanımlanan edebiyat bireyin gelişimi açısından oldukça önemlidir. Birey temel gereksinimlerini (beslenme, barınma vb.) karşıladıktan sonra sanata yönelmiş ve geçmişten günümüze farklı alanlarda uğraş vererek yaşamını sürdürmüştür. Günümüze gelene kadar müzik, tiyatro, mimarlık, edebiyat, heykel, resim gibi farklı sanatsal faaliyetler içerisinde yer alan insan sürekli olarak gelişimini sürdürmüştür. Gelişimsel süreç içerisinde diğer sanat dallarından ayrılarak konumunu daha da güçlendiren edebiyat okuma, yazma, konuşma ve dinleme becerileriyle birlikte diğer sanat dallarına göre insan hayatında daha etkin konuma gelmiştir (Soysal ve Kurudayıoğlu, 2018, s. 239).

Edebiyat hem sanatsal hem de estetiksel kaygılar doğrultusunda hareket ederek üretilmiş olan her türlü sözlü ya da yazılı ürünleri içermektedir. Bir diğer yandan ulusların gelişmişlik seviyelerini belirlenmesinde de etkili olan edebiyat aynı zamanda dil öğretiminden de soyutlanamayacak bir disiplin olarak değerlendirilmesi gerekmektedir (Demir, 2016, s. 48).

İçinde bulunduğumuz dönem itibari ile edebiyat sosyal hayat içerisindeki varlığını etkin bir şekilde sürdürürken aynı zamanda öğretim ortamında da varlığını devam ettirerek genç nesillere aktarımı sağlanmaktadır. Bu nedenle edebiyat eğitimi, çağın gerekliliği olan çağdaş eğitim anlayışını merkeze alarak bireylerin kendisini gerçekleştirmesine, farkında olmadığı özellikleri ortaya çıkartmasına, bireyin içinde yaşadığı toplumla barışık bir süreç geçirmesine, milli değerler doğrultusunda hareket etmesine ve özellikle Türkçeyi doğru ve güzel kullanma gibi özelliklere hitap etmektedir (Güzel, 2006, s. 22).

Ortaöğretimde yer alan derslerin yürütülmesi ve uygulanması genel olarak üç temel işlemle gerçekleştirilmektedir. Bu işlemler; derse ait öğretim programı, eğitim ve öğretim süreci son olarak da ilgili ders ile ilişkili ölçme ve değerlendirme yöntemlerinin kullanılmasıdır. Bu

nedenle derse ait olarak özel bir şekilde program yapımcılar tarafından hazırlanan öğretim programları hem ölçme-değerlendirme süreci hem de bir bütün olarak değerlendirilen eğitim-öğretim sürecini kapsamı gerekmektedir. Program geliştirme kapsamında ele alınan bu zorunluluk verilecek olan eğitimin hem standartlarını belirlemekte hem de öğreticiye yol göstermesi açısından son derece önemlidir (Cemiloğlu, 2018, s. 280). Bu bağlamda Türk Dili ve Edebiyatı dersine ilişkin olarak hazırlanan öğretim programına yönelik düzenlemeler ve değişimler MEB'e bağlı olarak görev yürüten Talim ve Terbiye Kurulu tarafından yürütülmektedir.

Toplumda yer alan bireylerin değişen ve gelişen bilim ve teknolojinin gerekliliklerine uyum sağlamasına yardımcı olacak bireylerin yetiştirilmesi eğitim kurumlarının en temel görevleri arasında yer almaktadır. Eğitim kurumlarına verilen bu görevlerin eksiksiz ve hatasız bir şekilde yerine getirebilmesi için nitelikli programlar hazırlanmalı ve programların devamlılığı için gerekli olan iyileştirmelerin yapılması gerekmektedir (Yüksel ve Sağlam, 2012, s. 21). Değişen ve gelişen dünya düzenine ayak uydurabilecek bireylerin yetiştirilebilmesi için mevcut programlara ait eksikliklerin değerlendirilmesi ve giderilmesi gerekmektedir.

Öğretim programları bireylerin hayata uyum sağlamaları ve değişimlere ayak uydurmasına olanak sağlayan ve uygulayıcılara destek sağlayan en temel kaynaklardan birisidir. Fakat, öğretim programı aracılığı ile kazandırılması istenen davranışların yanı sıra bu davranışların yeteri düzeyde kazanılmaması ya da istenmedik davranışların da kazanılması mümkündür. Böylesi bir durumla karşılaşmamak için olumsuzluğa ya da eksikliğe neden olan durumların tespit edilmesi ve bu eksikliklerin giderilmesi oldukça önemlidir (Uşun, 2016, s. 11).

Türk Dili ve Edebiyatı Dersine ait olan öğretim programı hazırlanan diğer programlar gibi 1739 Milli Eğitim Temel Kanunu çerçevesinde manevi kültürün ve milli değerlerin genç bireylere aktarmayı, korumayı ve geliştirmeyi içeren bir ders olarak ifade edilmiştir (MEB, 2011; MEB, 2015; MEB). 2018 yılında yürürlüğe giren ve henüz çok derinlemesine bilinmeyen "9. Sınıf Türk Dili ve Edebiyatı" dersine ait öğretim programına yönelik olarak öğretmenlerin görüşlerinin belirlenmesi ve varsa öğretim programının içeriğinde yer alan aksaklıkların ya da zorlukların belirlenmesi hem program için hem de öğretmenler için oldukça önemlidir. Bu araştırmanın amacı 2018 yılında yayınlanan 9. Sınıf Türk Dili ve Edebiyatı dersine ait öğretim programına yönelik öğretmen görüşlerinin belirlenmesidir.

1. KURAMSAL ÇERÇEVE

1.1. DİL VE EDEBİYAT KAVRAMI

İnsanoğlu geçmişten günümüze kadar var olduğu toplum içerisinde kendisini ifade edebilmek ve diğer bireylerle iletişime geçmek için dili anlama noktasında çok çaba harcamıştır (Çifci, 2015, s. 125).

Dil, insanların düşündükleri ya da hissettiklerini ifade edebilmek için sözcükler ya da işaretler aracılığı ile yapılan anlaşma (TDK, 1988) olarak tanımlanmaktadır. Başka bir tanımda ise bireylerin hislerini, duygu ve düşüncelerin bildirmek için kelimeler ya da gereçler kullanarak yapmış oldukları anlaşma olarak ifade edilmiştir. Aynı zamanda dil bireylerin isteklerini ifade edebilmek için sesli işaretler sistemi olarak belirtilmiştir. Birey her zaman sözcüklere ihtiyaç

duymayabilir bazen el, göz, baş yardımı ile de hislerini ifade edebilir. Fakat isteklerimizi ifade etmenin en iyi yolu her zaman dildir (Banguoğlu, 1998, s. 9).

Demirel (2003) göre dilin bir takım özellikleri bulunmaktadır. Bunlar:

- Dilin kendisine has bir kodlama düzeni bulunmaktadır.
- Seslerden meydana gelir.
- Bireyler arasındaki iletişimde en etkili araçtır.
- Dil aynı zamanda bir düşünce aracıdır.
- Dil insanların bir araya geldiği toplumlarda kullanılmaktadır.

Dil aynı zamanda bir milletin kültürel özelliklerini gelecek nesillere aktarılmasında etkin rol oynamaktadır. Bu nedenle duygu ve düşüncelerini yazıya aktaran milletler daha sağlam bir birlik ve beraberlik içerisinde yaşar. Aynı zamanda dil aracılığı ile bu duygu ve düşünceleri gelecek nesillere aktarabilirler (Kaplan, 1983, s. 28). Bu bağlamda yazılı ve sözlü eserlerin aktarımında dil ve edebiyat kavramları ortak hareket etmektedir. Yazılı kaynaklara istinaden gelenek ve görenekleri, örf ve adetleri barındıran sözlü eserlerde geçmiş dönem hakkında bilgi vermekte ve o millet ile ilgili fikir sahibi olmaya olanak sağlamaktadır. Çünkü edebiyat, hem tarihsel hem sosyal hem de kültürel alanda faaliyet gösteren, dil aracılığı ile geliştirilen sanat etkinliklerine ve eserlere verilen genel bir addır (Aktaş, 2011, s. 614). Bireylerde bu sanat etkinliklerini değerlendirerek bir milletin kültürü, yaşam tarzı ve dönemsel ayrıntıları hakkında bilgi sahibi olabilirler.

Edebiyat, bireyin içinde yaşadığı toplumun kimliğini taşımakla birlikte, toplumun duygu, düşünce ve hislerini duygu ve estetik bir şekilde ifade etmesi olarak tanımlanabilir (Tarkan, 1992, s. 9). Aynı zamanda edebiyat olay, duygu ve düşüncelerin dil yardımı ile sözlü ya da yazılı olarak biçimlendirilmesi sanatıdır (TDK, 1969). Başka bir tanımda ise bireyin güzeli arama özelliğiyle birlikte yaratıcılık özelliğinin birleşmesi neticesinde ortaya çıkan doğal bir ürün olarak da tanımlanmıştır (Kavcar, 1982, s. 2). Buna göre edebiyat hem estetik hem de yaratıcılık yönünden hem bireylerin hem de milletlerin gelişmesine olanak sağlamaktadır.

Edebiyata ilişkin yapılan tanımlamalardan yola çıkılacak olursa düşünen bir varlık olan bireyin dile dayalı olarak yazılı ve sözlü eserler ortaya koyması edebiyatın temelini oluşturmaktadır. Bu da edebiyatın temelini dile dayalı olduğunu göstermektedir.

1.2. ÖĞRETİM PROGRAMI

Eğitim sistemleri işlevsellik kazanabilmesi için belirli bir plan ve programa ihtiyaç duymaktadır. Eğitim olgusunun kapsamlı ve çok boyutlu olması aynı şekilde yapılan eğitim programlarının da detaylı bir şekilde olmasına neden olmakta ve eğitim programlarının tanımının yapılması da güçleşmektedir.

Ertürk (2013) eğitim programını, “belirli öğrenciler için belirli bir zaman diliminde yetiştirilmesini hedefleyen eğitim durumlarının tümüdür” şeklinde açıklamıştır. Demirel (2009) ise “öğrenen bireylere, okul ya da okul dışında planlanan etkinlikler yoluyla sunulan öğrenme yaşantıları düzeneği” olarak tanımlamıştır.

Bir başka tanımda ise eğitim programı, “eğitim kurumları tarafından belirlenen amaçlar doğrultusunda düzenlenmiş olan planlı eğitim faaliyetlerinin tamamı” (Erden, 1998, s. 4) olarak ifade edilmiştir.

Bütün bu tanımlar ışığında eğitim programlarında bulunması gereken bir takım özellikler olduğu sonucu çıkmıştır. Buna göre hazırlanacak eğitim programların temel öğeleri aşağıdaki gibi olmalıdır (Polat Tan, 2014, s. 9-10):

- Program uygulandıktan sonra öğrencilerde olması gereken ve eğitim vasıtasıyla kazandırılan nitelikler “hedef”,
- Öğrencilere Ne Öğretelim? Sorunun cevabı olan “içerik”,
- Öğrencilere kazandırılması gereken istendik davranışların hangi öğrenme yaşantıları ile düzenleneceği “eğitim durumları”,
- Öğrencilere kazandırılması gereken davranışların hangi ölçüde kazandırıldığını ve uygulamada kullanılan program hakkında bir yargıya varmayı sağlayan “sınama durumları” olarak belirtilebilir.

Bir programın etkililiğini belirleyen en önemli unsur uygulamada olan programa ait öğelerin birbirleri ile olan etkileşimidir. Eğitim programında yer alan öğeler ve etkileşimleri aşağıdaki şekilde gösterilmiştir.

Şekil 1. Eğitim programında yer alan öğelerin etkileşimi (Çelik, 2006)

Hedef: Eğitim programının en temel ve ilk ögesi hedeftir. Eğitim için ayrılan sürenin kısıtlı olması ve planlanan eğitimin gerçekleştirilmesiyle kazandırılacak özellikler arasında en önemlilerini saptamak, uygun önlemlerle kazandırılması esas olarak görülmektedir. Bu nedenle öğrencilerde davranış değiştirme sürecinin planlı ve amaçlara uygun olarak gerçekleşmesi hedeflerin oluşturulması gerekliliğini ön plana çıkartmıştır (Bilen, 1998, s. 12). Sönmez (2015) eğitim programının ilk ögesi olan hedefi “biyeylerde kararlaştırılan istendik özellikler” olarak ifade etmiştir. Kısacası hedefler bireyi ne için eğitiyoruz? sorusuna cevap aramaktadır. Bu nedenle yapılan eğitimsel faaliyetlerin ne için yapıldığının önceden bilinmesi oldukça önemlidir.

Eğitim programında yer alan hedefler dikey olarak üç düzeyde ifade edilmektedir. Bunlar (Erden, 1998; Demirel, 2009; Ertürk, 2013):

- Uzak hedefler, bir ülkenin politik felsefesini yansıtan ve eğitim hizmetlerinin yönünü belirleyen ifadelerdir.
- Genel hedefler, uzak hedeflerin detaylandırılmış ve yorumlanmış halidir. Aynı zamanda okulun iş görüşünü yansıtmaktadır.
- Özel hedefler, bir programın genel hedefleri doğrultusunda öğrencilere kazandırılması planlanan özelliklerin belirli bir disiplin çerçevesinde öğretim programlarını yönlendirmek amacıyla hazırlanmış hedeflerdir.

İçerik: eğitim programının ikinci ögesi olan içerik, belirlenen hedeflere ulaşabilmek için Ne Öğretelim? sorusuna cevap aramaktadır. Bireylere hedef ve davranışları kazandıracak şekilde üniteleri ve konuların düzenlendiği öğedir (Demirel, 2009; Sönmez, 2015). Sönmez'e (2015) göre içerik, hedef ve davranışları yönlendiren bir araç olarak görülmektedir. Kısacası ilk olarak hedef ve davranışlar belirlenir daha sonrasında ise bu hedef ve davranışlar nasıl kazandırılması için içerikte bazı düzenlemeler yapılır.

Eğitim programlarında içerik ögesine ait bir takım özellikler bulunmaktadır. Varış'a (1996) göre bu özellikler şu şekildedir:

- Hedeflere uygun bir şekilde yazılmalıdır,
- Çağdaş ve bilimsel bilgi ile ters düşmemelidir,
- Ülke genelinde esas alınan eğitim felsefesine göre düzenlenmelidir,
- Öğrencinin içinde bulunduğu toplumun koşullarına göre düzenlenmelidir,
- Güvenilir ve geçerli bilgilerden oluşmalıdır,
- Her öğrenci seviyesine uygun olmalı ve öğrencinin hazırbulunuşluğu dikkate alınmalıdır,
- Öğrencilerin ilgi ve ihtiyaçlarına yönelik olmalıdır,
- Öğrenciler için anlamlı ve kullanılabilir olmalıdır,
- Belirli bir zaman diliminde gerçekleştirilebilir olmalıdır.

Eğitim Durumları: Eğitim programlarında hedef ve içerikler belirlendikten sonra sıra eğitim durumlarına gelmektedir. Bu aşama öğrenme yaşantılarını etkili bir şekilde oluşturabilmek için gerekli olan bir öge olarak görülmektedir. Bu kapsam doğrultusunda ele alındığında, eğitim durumları öğrenme yaşantıları düzeneği olarak yorumlanabilir (Demirel, 2009, s. 29). Eğitim durumları içeriğe uygun olarak belirlenen yöntem ve teknikler, derse ait araç gereçler, ders içi ve dışı etkinliklerin nasıl gerçekleştirileceğine yönelik çalışmalar, uygulamaların yapıldığı sınıf, derslik, laboratuvar ya da kütüphane gibi ortamlar eğitim durumları kapsamında değerlendirilmektedir.

Eğitim durumu Nasıl Öğretelim? sorusuna cevap aramaktadır. Bu nedenle eğitim durumları belirli ölçütlere göre düzenlenmelidir. Senemoğlu'na (2009) göre bu ölçütler şu şekildedir:

- Eğitim durumları hedef ve içerikle uyumlu olmalıdır,
- Hedefleri gerçekleştirecek nitelikte olmalıdır,
- Tek bir hedeften ziyade daha çok hedefe yönelik olmalıdır,
- Öğrencilerin ilgi, tutum ve ihtiyaçlarına uygun olmalıdır,
- Öğretim ilke ve yöntemlerine uygun olmalıdır,
- Olabildiğince çok duyuya hitap etmeli,
- Kullanılan yöntem, teknik ve araçlar etkinliklerle uyumlu olmalıdır.

Ölçme-Değerlendirme: eğitim programlarının son ögesi olan ve tamamlayıcı özelliğe sahip olan değerlendirme aşaması eğitim aracılığı ile hedeflerin gerçekleşme derecesini belirlemek gibi çok önemli amacı bulunmaktadır (Ertürk, 2013, s. 13). Bu aşamada öğrencilerin ulaştıkları hedeflerin çeşitli ölçme değerlendirme araçları ile belirlenmektedir. Değerlendirme neticesinde elde edilen sonuç; öğrenciler için hedeflere ulaşma seviyesi, öğretmenler için ise gerçekleştirilen öğretimin etkililiği hakkında dönüt vermektedir.

Küçükahmet'e (2009) göre ölçme değerlendirme ögesi bireylere Ne Kadar Öğrettik? sorusuna cevap vermekte ve programın amacına ulaşp ulaşmadığını belirlemek maksadıyla program geliştiricilere yardımcı olmaktadır. Bu öge aynı zamanda eğitim programını denetleme görevlerini üstlenmiştir. Yapılan değerlendirme neticesinde tasarlanan, geliştirilen ve uygulanan eğitim programının hangi alanlarda yetersiz kaldığını, amaçlara ulaşma noktasında karşılaşılan sorunların neler olduğunu belirlemede uygulayıcılara tespit etme imkânı sunmaktadır.

1.3. TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ÖĞRETİM PROGRAMI

Ortaöğretimde önceden uygulanan edebiyat programları incelendiğinde, ilk olarak 2011 yılında yürürlüğe giren Türk Edebiyatı Dersine ait beceriler temel beceriler olarak ayrı birer başlık altında değerlendirilmemiş bunun yerine Genel Amaçlar başlığı altında açıklanmaya ve anlatılmaya çalışılmıştır (MEB, 2011). 2015 yılında yürürlüğe giren Türk Edebiyatı Dersine ait program incelendiğinde bu programda temel becerilere ilişkin ayrı bir başlık açılmadığı hatta öğrencilere kazandırılması gereken becerilerin dahi alt başlıklar altında verilmediği görülmektedir (MEB, 2015, s. 17). 2017 yılında uygulanan öğretim programları incelendiğinde öğrencilere kazandırılması gereken temel becerilerin kitaplar aracılığı ile yapılabileceğini ifade etmiştir.

2017 yılında geçerli olan öğretim programı incelendiğinde temel beceriler konusunda eski programlar boyutunda bir değişikliğe gidildiği ve özellikle “Yeterlilik ve Beceriler” adında yeni bir başlığın olduğu görülmüştür. Bu programda öğrencilere verilen temel beceri ve bilginin yanına ek olarak eleştirel düşünce yaratıcı düşünme ve sorunların çözümü için pratik becerilerin kazandırıldığı, özgüven duygusunun geliştirildiği, kişisel yeterliliklerinin ön planda tutulduğu becerilerin kazandırılması zorunluluğu vurgulanmıştır (MEB, 2017). 2018 yılında yürürlüğe giren halen kullanılmakta olan Türk Dili ve Edebiyatı Dersi Öğretim Programının genel yapısı incelendiğinde ders kapsamında belirlenen kazanımlar okuma, yazma ve sözlü iletişim gibi ana başlıklar altında toplanmıştır. Uygulama kullanılan öğretim programının tür odaklı olması okuma bölümünde yer alan kazanımlar genel olarak şiir, öyküleyici edebi metinler, tiyatro ve bilgilendirici metinler olarak sınıflandırılmıştır. Sözlü iletişime ilişkin kazanımlar ise konuşma ve dinleme başlıkları altında sınıflandırılmıştır (MEB, 2018, s. 18). 2017 yılında uygulamada olan öğretim programında yer alan yeterlilik kavramı olarak değiştirilmiş ve yerine yetkinlik adı verilmiştir.

1.2. ARAŞTIRMANIN AMACI

Ortaöğretim 9. Sınıf Türk Dili ve Edebiyatı öğretim programının boyutları bazında uygulamada karşılaşılan sorunları öğretmen görüşleriyle değerlendirmesi amaçlanmıştır.

Ortaöğretim 9. Sınıf Türk Dili ve Edebiyatı öğretim programı ve dersin uygulama sürecinde neler yapıldığı hedeflere ulaşmada belirleyici olduğu için bu çalışma mevcut durumu sergilemesi bakımından önemlidir. Ortaöğretim 9. Sınıf Türk dili ve Edebiyatı öğretim

programında yapılan son değişiklikler dolayısıyla bu okullardaki Türk dili ve Edebiyatı öğretiminin yeniden irdelenmesi ihtiyacı doğmuştur. Her derste olduğu gibi Türk dili ve Edebiyatı öğretiminde de öğretmenler dersi yönlendiren kişiler olarak büyük bir role sahiptir. Bu nedenle bu çalışma öğretmen görüşlerinden hareket ederek bulgulara ulaşması bakımından da önem taşımaktadır.

Türk dili ve Edebiyatı dersi uygulama sürecinin değerlendirmesinin yapılması, bu süreçteki aksaklıkları ortaya konulmasını gerektirmektedir. Bu çalışma, görülen aksaklıkların nedenlerinin tespit edilmesi bakımından önem taşımaktadır. Bu aksaklıkların giderilmesiyle Türk Dili ve Edebiyatı dersinin daha etkili yürütülebileceği düşünülmektedir.

1.3. ARAŞTIRMANIN PROBLEMİ VE ALT PROBLEMLERİ

Araştırmanın genel amacına ulaşmak için aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır.

- Öğretmenlerin 9. Sınıf Türk Dili ve Edebiyatı Öğretim Programının da yer alan kazanım boyutuna yönelik uygulamada karşılaşılan sorunlara ilişkin görüşleri nelerdir?
- Öğretmenlerin 9. Sınıf Türk Dili ve Edebiyatı Öğretim Programının da yer alan içerik boyutuna yönelik uygulamada karşılaşılan sorunlara ilişkin görüşleri nelerdir?
- Öğretmenlerin 9. Sınıf Türk Dili ve Edebiyatı Öğretim Programının da yer alan eğitim durumları boyutuna yönelik uygulamada karşılaşılan sorunlara ilişkin görüşleri nelerdir?
- Öğretmenlerin 9. Sınıf Türk Dili ve Edebiyatı Öğretim Programının da yer alan ölçme değerlendirme boyutuna yönelik uygulamada karşılaşılan sorunlara ilişkin görüşleri nelerdir?
- Öğretmenlerin cinsiyetlerine göre, TDÖ 9.sınıf öğretim programında yer alan kazanım, içerik, eğitim durumu ve ölçme değerlendirme boyutlarının uygulanmasına ilişkin görüşleri arasında farklılık var mıdır?
- Öğretmenlerin mesleki kıdemlerine göre, TDÖ 9.sınıf öğretim programında yer alan kazanım, içerik, eğitim durumu ve ölçme değerlendirme boyutlarının uygulanmasına ilişkin görüşleri arasında farklılık var mıdır?

2. YÖNTEM

2.1. ARAŞTIRMANIN MODELİ

Bu çalışmada, Ortaöğretim 9. Sınıf Türk Dili ve Edebiyatı öğretim programının boyutları bazında uygulamada karşılaşılan sorunları öğretmen görüşleriyle değerlendirmek amaçlandığı için araştırma nicel araştırma türleri arasında yer alan tarama modelinde desenlenmiştir. Araştırmada olgu ve olayları nesnelleştirerek, gözlemlenebilir, ölçülebilir ve sayısal olarak ifade edilebilir bir şekilde ortaya koyabilmek amacıyla nicel araştırma modelinin kullanılmasına karar verilmiştir. Tarama modeline göre asıl amaçlanan durum geçmiş dönemlerde gerçekleşen bir olayı ya da durumu betimlemekte kullanılan bir yaklaşım olarak ifade edilmektedir (Karasar, 2009, s. 77). Bu nedenle çalışmada tarama modelinin kullanılması kararlaştırılmış ve uygulama bu doğrultuda gerçekleştirilmiştir. Bu çalışmada da 9. Sınıf TDÖ programının uygulamada karşılaşılan sorunlar ortaya koyulacaktır.

2.4. ÇALIŞMA GRUBU

Araştırmanın evrenini; 2018-2019 eğitim-öğretim yılında Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı, Ankara İli Pursaklar ilçesinde resmi ve özel okullarda görev yapan Türk Dili ve Edebiyatı Dersine giren toplam 95 öğretmen oluşturmaktadır.

Araştırmada Pursaklar ilçesinde resmi ve özel kurumlarda görev yapan Türk Dili ve Edebiyatı öğretmenlerinin tamamına ulaşılabileceği varsayıldığı için örneklem tayin edilmemiştir. Katılımcıların frekans ve yüzde dağılımları Tablo 1'de gösterilmiştir.

Tablo1 Öğretmenlerin Frekans ve Yüzde Dağılımları

Değişkenler		f	%
Cinsiyet	Kadın	68	71,6
	Erkek	27	28,4
Mesleki Kıdem	5 yıldan az	14	14,7
	6-10 yıl	31	32,6
	11-15 yıl	17	17,9
	16-20 yıl	17	17,9
	21-25 yıl	10	10,5
	26 yıl ve daha fazlası	6	6,3

Tablo 1 incelendiğinde öğretmenlerin %71,6'si kadın, %28,4'ünün ise erkeklerden oluştuğu görülmektedir. Ayrıca mesleki kıdemlerine göre olan dağılımlarına bakıldığında katılımcıların %14,7'si 5 yıldan az, %32,6'sı 6-10 yıl, %17,9'u 11-15 yıl, %17,9'u 16-20 yıl, %10,5'i 21-25 yıl ve geriye kalan %6,3'ü ise 26 yıldan daha fazla öğretmenlik mesleğini icra ettiği görülmektedir.

2.5. VERİ TOPLAMA ARACI

Araştırmada 9. Sınıf Türk Dili ve Edebiyatı Öğretim Programına ilişkin öğretmen görüşlerine ulaşabilmek için veri toplama aracı olarak anket geliştirilmiştir. Araştırmada kullanılan ankette 9. Sınıf Türk Dili ve Edebiyatı Öğretim Programında yer alan sözlü iletişim, yazma ve okuma becerilerine yönelik kazanım boyutunda karşılaşılan durumlarla ilişkili programın içeriğinde, öğrenme-öğretme sürecinde ve ölçme değerlendirme teknik ve yöntemlerinde karşılaşılan sorunlara ilişkin öğretmen görüşlerini yansıtan sorular yer almaktadır. Ankette kullanılan sorular araştırmacı ve uzman görüşleri doğrultusunda düzenlenmiştir. Veri toplama aracı toplam 4 boyut ve 72 sorudan oluşmaktadır. Bunlar kazanım ile ilgili görüşler, içerik ile ilgili görüşler, eğitim durumları ile ilgili görüşler ve ölçme değerlendirme süreci ile ilgili görüşleri kapsamaktadır.

2.6. GÜVENİRLİK ANALİZİ

Araştırmada kullanılan ankete ilişkin yapılan güvenilirlik analizi sonucu Tablo 2'de verilmiştir.

Tablo 2 Güvenirlilik Analizi

Anket boyutları	Soru Sayısı	Cronbach's Alpha
Kazanım	21	.939
İçerik	9	.880
Eğitim Durumu	27	.961
Ölçme-Değerlendirme	15	.944
Genel	72	.979

Tablo 2 incelendiğinde güvenirlik analiz sonucu incelendiğinde ankette yer alan soruların yüksek düzeyde güvenilir olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

2.7. VERİLERİN ANALİZİ

Araştırma katılan öğretmenlerin 9. Sınıf Türk dili ve edebiyatı dersine yönelik öğretim programında yer alan sorunlar dâhilinde uygulanan ankette elde edilen veriler SPSS 22.0 istatistik programından faydalanılarak analiz edilmiştir.

İlk olarak araştırmaya katılan öğretmenlerin verdikleri cevaplar neticesinde hangi istatistiksel analizin yapılacağını belirlemek amacı ile normallik testi yapılmış ve bunun sonucuna göre hareket edilmiştir. İstatistiksel çalışmalarda normallik testi araştırmacının kullanacağı testlerin nasıl olacağını belirlemek için kullanılmaktadır. Normal dağılım gösteren verilerde parametrik testler, normal dağılım göstermeyen testlerde ise non-parametrik testler kullanılmaktadır.

Tablo 3’de öğretmenlerin ölçeğe verdikleri cevaplar sonucunda elde edilen normallik sonuçlarına yer verilmiştir.

Tablo 3 Normallik Analizi

Kolmogorov-Smirnov			
Değişkenler	Statistic	df	Sig.
Kazanımlar	.117	95	.003
İçerik	.114	95	.004
Eğitim durumu	.075	95	.041
Ölçme-Değerlendirme	.101	95	.017

Tablo 3’deki normallik analizi sonucuna göre araştırmaya katılan öğretmenlerin kazanım, içerik, eğitim durumu ve değerlendirme boyutunda yaşadıkları sorunlara ilişkin cevapların normal dağılım göstermediği sonucuna ulaşılmıştır ($p < 0.05$). Bu nedenle araştırmada verilerin analizi için non-parametrik testlerin kullanılması kararlaştırılmıştır.

3. BULGULAR VE YORUMLAR

Araştırmanın bu kısmında öğretmenlerin eğitim programına yönelik görüşlerini belirlemek amacı ile yapılan istatistiksel analizlere yer verilmiştir. İlk olarak öğretmenlerin görüşlerini belirlemek amacı ile yapılan betimsel analizlere daha sonrasında öğretmenlerin cinsiyetleri ve mesleki kıdemleri doğrultusunda kazanım, içerik, eğitim durumları ve ölçme değerlendirme boyutlarına yönelik karşılaştırılmalı analizlerine yer verilmiştir.

3.1. ÖĞRETMENLERİN ÖĞRETİM PROGRAMI GÖRÜŞ ÖLÇEĞİNE İLİŞKİN BETİMSSEL ANALİZLER

Araştırmanın bu kısmında öğretmenlerin 9. Sınıf Türk Dili ve Edebiyatı Dersi Öğretim Programında yer alan kazanım, içerik, eğitim durumları ve ölçme değerlendirme sürecine ilişkin görüşlerinin yer aldığı betimleyici analizlere yer verilmiştir. Tablo 4’de öğretmenlerin öğretim programında yer alan kazanımlara yönelik görüşlerinin yer aldığı betimsel analizlere yer verilmiştir.

Tablo 4 Öğretmenlerin Kazanım Boyutuna İlişkin Görüşlerine Yönelik Betimsel Analizler

A. PROGRAMIN KAZANIMLARINA İLİŞKİN GÖRÜŞLER	N	Ort.	Ss
1. Kazanımlar açık ve anlaşılır bir şekilde ifade edilmiştir.	95	3.88	.78
2. Kazanımlar bireysel farklılıklara uygun yazılmıştır.	95	3.10	1.07
3. Kazanımlar konu alanının gereksinimlerini karşılamaktadır.	95	3.76	.70
4. Kazanımlar günlük yaşamla ilgili iletişim becerileri kazandıracak niteliktedir.	95	3.38	.91
5. Okuma ile ilgili kazanımlar gerçekleştirilebilir niteliktedir.	95	3.52	1.06
6. Yazma ile ilgili kazanımlar gerçekleştirilebilir niteliktedir.	95	3.41	1.13
7. Konuşma ile ilgili kazanımlar gerçekleştirilebilir niteliktedir.	95	3.51	1.06
8. Dinleme ile ilgili kazanımlar gerçekleştirilebilir niteliktedir.	95	3.49	1.01
9. Haftalık ders saati kazanımlara ulaşılması için yeterlidir.	95	3.41	1.17
10. Kazanımlar öğrenciyi merkeze alacak şekilde düzenlenmiştir.	95	3.77	.91
11. Kazanımlar öğrencilerin bilişsel gelişim düzeylerine uygundur.	95	3.41	1.01
12. Kazanımlar öğrencilerin duyuşsal gelişim düzeylerine uygundur.	95	3.46	1.00
13. Kazanımlar öğrencilerin psikomotor gelişim düzeylerine uygundur.	95	3.43	.97
14. Kazanımlar öğrenciye kendi kendine öğrenme becerileri kazandırmaya yöneliktir.	95	3.26	1.02
15. Kazanımlar öğrencilere problem çözme becerisi kazandıracak nitelikte yazılmıştır.	95	3.27	.93
16. Kazanımlar yaratıcı düşünme becerisi kazandıracak	95	3.32	1.03

nitelikte yazılmıştır.			
17.Kazanımlar eleştirel düşünme becerisi kazandıracak nitelikte yazılmıştır.	95	3.33	1.01
18.Kazanımlar öğrencilere bilgi okuryazarlığı becerisi kazandıracak nitelikte yazılmıştır.	95	3.37	1.09
19.Kazanımlar görsel okuryazarlık becerisi kazandıracak nitelikte yazılmıştır.	95	3.35	.96
20.Kazanımlar medya okuryazarlığı becerisi kazandıracak nitelikte yazılmıştır.	95	3.13	1.07
21.Kazanımlar öğrencilere iletişim ve işbirliği becerisi kazandıracak nitelikte yazılmıştır.	95	3.21	1.12

Öğretmenlerin Türk Dili ve Edebiyatı Öğretim Programında yer alan kazanım ifadelerine ilişkin görüşlerini bildirdikleri Tablo 4 incelendiğinde araştırmaya katılan öğretmenlerin verdikleri cevaplar doğrultusunda oluşturulan ortalama puanlara bakıldığında “Kazanımlar açık ve anlaşılır bir şekilde ifade edilmiştir.” ifadesinden elde edilen puanın en yüksek olduğu görülmektedir (ortalama= 3,88). Daha sonrasında “Kazanımlar öğrenciyi merkeze alacak şekilde düzenlenmiştir.” ifadesi yer almaktadır (Ortalama= 3,77). Ayrıca “Kazanımlar konu alanının gereksinimlerini karşılamaktadır.” ifadesinin ise yüksek olduğu saptanmıştır (Ortalama= 3,76). Bir öğretim programının en önemli öğelerinden olan ve ilk basamak olarak değerlendirilen kazanım ögesinde yer alan öğretmen görüşlerine bakıldığında en yüksek ortalama puanı alan ifade incelendiğinde Türk dili ve edebiyatı dersi için hazırlanan kazanımların açık ve anlaşılabilir bir şekilde ifade edilmesi program açısından oldukça önemli olduğu görülmektedir. Aynı zamanda değişen eğitim düzeninde kazanımların öğrencilerin merkezde olduğu bir sistemin kabul görmesi ve ortalama puanı yüksek olan öğrencilerin merkeze konduğu bir program olarak görülmesi kazanımların belirlenen hedeflere ulaşmasında uygulayıcıya kolaylık sağlayacağı düşünülmektedir. Öğrenci merkezli bir yaklaşımın belirlenmesi özellikle öğrencilerin ders içi etkin katılımlarının artmasına ve motivasyonlarının gelişmesine zemin hazırlamaktadır. Bununla birlikte kazanımlar boyutunda aktif olan öğrenci dersleri daha iyi anlayabilecek ve diğer süreçlerde de derse katılabilecektir. Bu yüzden bir öğretim programının kazanımlarının öğrenci merkezli olması o programın hem uygulayıcı hem de öğrenci boyutunda daha etkin olmasına zemin hazırlamaktadır. Aynı zamanda kazanımların gerekli görülen konu alanları ile ilişkilendirilmesi ve gereksinimleri karşılayabiliyor olması konunun pekiştirilmesinde ve iyileştirilmesinde oldukça etkili olan bir ifade olarak değerlendirilmektedir. Program geliştiriciler tarafından hazırlanan ve bazı aşamalardan geçerek kabul edilen Türk dili ve edebiyatı öğretim programının kazanımlarının gerçek konu alanları ile ilişkilendirilmesi aynı zamanda disiplinler arası yaklaşımların benimsenmesinde ve ilerleyen konuların kazanımları ile doğrudan olmasa da dolaylı olarak birleştirilmesi bazı durumlarda bir gereklilik olarak görülebilmektedir. Bu nedenle kazanımların konu alanında yer alan gereksinimleri kapsıyor olması öğrencilerin öğrenme alanlarını da destekler nitelikte olduğu da ifade edilebilir.

Tablo 5’de öğretmenlerin öğretim programında yer alan içeriklere yönelik görüşlerinin yer aldığı betimsel analizlere yer verilmiştir.

Tablo 5 Öğretmenlerin İçerik Boyutuna İlişkin Görüşlerine Yönelik Betimsel Analizler

B) PROGRAMIN İÇERİĞİNE İLİŞKİN GÖRÜŞLER	N	Ort	Ss
1. İçerikte kullanılan dil açık ve anlaşılırdır.	95	3.90	.91
2. İçerik öğrencilerin öğrenme düzeylerine uygundur.	95	3.57	1.03
3. İçerik gerçek yaşamla ilişkilidir.	95	3.33	.98
4. İçerik öğrencilerin ilgi alanlarına uygundur.	95	2.96	1.05
5. İçerik, kazanımları gerçekleştirebilecek niteliktedir.	95	3.44	.96
6. İçerik öğrencileri araştırma yapmaya teşvik edici niteliktedir.	95	3.33	.96
7. İçerik zengin materyallerle desteklenecek niteliktedir.	95	3.20	1.05
8. İçerik için öngörülen süreler yeterlidir.	95	3.25	1.03
9. İçerik günceldir.	95	3.57	.95

Öğretmenlerin Türk Dili ve Edebiyatı Öğretim Programında yer alan içeriğe ilişkin görüşlerini bildirdikleri Tablo 5 incelendiğinde araştırmaya katılan öğretmenlerin verdikleri cevaplar doğrultusunda oluşturulan ortalama puanlara bakıldığında “İçerikte kullanılan dil açık ve anlaşılırdır.” ifadesinin en yüksek ortalama puanı sahip olduğu görülmektedir (Ortalama= 3,90). Aynı zamanda “İçerik öğrencilerin öğrenme düzeylerine uygundur.” ve “İçerik günceldir.” ifadelerine verilen ortalama puanların ise en yüksek 2. ve 3. ifadeler olduğu tespit edilmiştir. Türk dili ve edebiyatı öğretim programında yer alan kazanımların gerçekleştirilmesi için gerekli olan ve kazanımların özellikle içeriklere dönük olması başarılı bir içerik gelişimi ile mümkündür. Bu nedenle kazanımların istenen hedeflere ulaşmasında işlenecek dersin içeriği, konusu ve muhtevası oldukça önemlidir. Öğretmenlerin Türk dili ve edebiyatı öğretim programında yer alan içeriklere ilişkin görüşleri incelendiğinde programda yer alan içerikte kullanılan dilin açık ve anlaşılabilir olması aynı zamanda öğrenciler için oldukça önemlidir. Türk dili ve edebiyatı dersinin genel amaçları incelendiğinde işlenecek konuların aktarılmasında etkin olan içerik ögesinde anlaşılabilir bir dilin kullanılması amaçlara ulaşma noktasında bir gereklilik olarak görülmektedir. Aynı zamanda hazırlanan öğretim programının içerik ögesinin öğrencilerin hazırbulunuşluklarına ve öğrenme düzeylerine uygun olması programın uygulanabilirliği aşamasında oldukça gerekli ve önemsenmesi gereken bir alan olarak değerlendirilmektedir. Çünkü hazırlanan içeriğin öğrenme düzeyine göre belirlenmesi konuların anlamlandırılmasında ve öğrenilmesinde bir ön koşul olarak görülmektedir. Öğrencilerin içinde bulunduğu düzenin sürekli olarak gelişmesi ve zamana bağlı olarak farklılaşması neticesinde ders işleme basamağında etkin bir role sahip olan içeriğinde bu doğrultuda güncellenmesi gerekmektedir. Zamanın şartlarına uyum sağlamayan ve zamanın gerisinde kalan içerikler her zaman öğrencinin ilerlemesinde bir engel olarak görülmektedir. Eskiye ve değişen içerik gerekli kişiler ve geliştiriciler aracılığı ile güncellenmesi eğitim kalitesinin de artmasında etkili olabilmektedir.

Tablo 6’de öğretmenlerin öğretim programında yer alan eğitim durumlarına yönelik görüşlerinin yer aldığı betimsel analizlere yer verilmiştir.

Tablo 6 Öğretmenlerin Eğitim Durumları Boyutuna İlişkin Görüşlerine Yönelik Betimsel Analizler

C. PROGRAMIN EĞİTİM DURUMLARINA (YÖNTEM-TEKNİKLER, ARAÇ-GEREÇLER VB.) İLİŞKİN GÖRÜŞLER	N	Ort.	Ss
1. Programdaki yöntem ve teknikler kazanımları gerçekleştirecek niteliktedir.	95	3.74	.89
2. Programda önerilen yöntem ve teknikler 9 sınıf düzeyine uygun nitelik taşımaktadır.	95	3.50	.96
3. Etkinlikler, öğrencilerin derse aktif katılımını sağlayacak niteliktedir.	95	3.30	1.06
4. Etkinliklerin uygulanması için verilen süre yeterlidir.	95	3.15	1.08
5. Etkinlikler öğrencilerin yaşlarına uygun olarak öğrenme özellikleri göz önünde bulundurularak düzenlenmiştir.	95	3.35	1.03
6. Sınıflardaki öğrenci sayısı programı uygulamak için uygundur.	95	2.87	1.29
7. Eğitim durumlarında yöntemsel zenginlik öngörülmektedir.	95	3.21	1.16
8. Etkinlikler, öğrencinin öğrenme ihtiyaçlarına cevap verici niteliktedir.	95	3.32	.96
9. Etkinliklerde öğrencilerin işbirliği yapmaları öngörülmüştür	95	3.16	1.03
10.Eğitim durumlarında öngörülen yöntem ve teknikler, derse olan ilgi ve motivasyonu artıracak niteliktedir.	95	3.34	.98
11.Etkinlikler için uygun teknolojik araçlar (etkileşimli tahta, CD çalar, projeksiyon makinesi, DVD v.b) kolayca ulaşılabilecek niteliktedir	95	3.53	.96
12.Etkinlikler için özgün materyaller öngörülmüştür.	95	3.10	.96
13.Etkinlikler iletişime dayalı öğrenmeyi teşvik edici niteliktedir.	95	3.54	.93
14.Etkinlikler öğrencinin konuşma becerisini geliştirmeye uygundur.	95	3.70	.93
15.Etkinlikler öğrencinin okuma becerisini geliştirmeye uygundur.	95	3.65	.97
16.Etkinlikler öğrencinin yazma becerisini geliştirmeye uygundur.	95	3.72	.96
17.Etkinlikler öğrencinin dinleme becerisini geliştirmeye uygundur.	95	3.62	.92
18.Etkinliklerin öğretmen öğrenci işbirliği ile belirlenmesi istenmiştir.	95	3.54	.99
19.Etkinlikler öğrenciye esnek öğrenme fırsatları (öğrenci özerkliği) verecek şekilde düzenlenmiştir.	95	3.00	1.07
20.Eleştirel düşünmeyi sağlayan etkinliklere yer verilmiştir.	95	3.15	1.13
21.Yaratıcı düşünmeyi sağlayan etkinliklere yer verilmiştir.	95	3.16	1.06
22.Problem çözme bilincini sağlayan etkinliklere yer verilmiştir.	95	3.10	1.06

23.Öğrencilerin ‘yaparak yaşayarak’ öğrenmelerini sağlayıcı etkinliklere yer verilmiştir.	95	3.05	1.08
24.Bilgi okuryazarlığı becerisi kazandıracak etkinliklere yer verilmiştir.	95	3.24	1.07
25.Görsel okuryazarlık becerisi kazandıracak etkinliklere yer verilmiştir.	95	3.20	1.08
26.Medya okuryazarlığı becerisi kazandıracak etkinliklere yer verilmiştir.	95	3.00	1.09
27.İletişim ve işbirliği becerisi kazandıracak etkinliklere yer verilmiştir.	95	3.11	1.12

Öğretmenlerin Türk Dili ve Edebiyatı Öğretim Programında yer alan eğitim durumlarına ilişkin görüşlerini bildirdikleri Tablo 6 incelendiğinde araştırmaya katılan öğretmenlerin verdikleri cevaplar doğrultusunda oluşturulan ortalama puanlara bakıldığında “Programdaki yöntem ve teknikler kazanımları gerçekleştirecek niteliktedir.” ifadesinin en yüksek ortalama puana sahip olduğu görülmektedir (Ortalama= 3,74). Aynı zamanda “Etkinlikler öğrencinin yazma becerisini geliştirmeye uygundur.” ifadesinin de öğretmen görüşlerinde yüksek puan aldığı bir diğer ifade olduğu görülmektedir (Ortalama= 3,72). Bunlara ek olarak ankette yer alan “Etkinlikler öğrencinin konuşma becerisini geliştirmeye uygundur.” ifadesi de yüksek olan bir diğer ifade olduğu görülmektedir (3,70). Türk dili ve edebiyatı öğretim programında yer alan eğitim durumları yani içeriğin öğretilmesinde kullanılan yöntem ve tekniklerin belirlenmesi bir programın etkililiği açısından oldukça önemlidir. Kazanımlarla ilişkili olarak belirlenen yöntem ve teknikler hedeflere ulaşma noktasında uygulayıcılara bir kolaylık sağlamaktadır. Doğru yöntemin tercih edilmesi aynı zamanda derslerin daha anlamlı ve anlaşılabilir olmasına zemin hazırlamaktadır. Bu da hem öğrencinin hem de öğretmenin daha verimli bir şekilde ders işlemesine etki etmektedir. Türk dili ve edebiyatı öğretim programının en önemli amaçlarından birisi de Türkçeyi etkili ve düzgün kullanmak olarak ifade edilmektedir (MEB, 2018). Bu nedenle öğretim programında yer alan etkinliklerin öğrencilerin hem konuşma hem de yazma becerilerini geliştirir nitelikte olması programın etkililiği hususunda bir gereklilik olarak görülmektedir. Geçmiş dönemlerden itibaren Türk dilinin etkin bir şekilde konuşulması her zaman desteklenmiş ve kültürel mirasın aktarılması noktasında da bireylerin konuşmasına özen gösterilmiştir. Bu nedenle öğretim programında tercih edilecek etkinliklerin hem konuşmaya hem de yazma yönelik olması oldukça önemlidir.

Tablo 7’de öğretmenlerin öğretim programında yer alan ölçme değerlendirmeye yönelik görüşlerinin yer aldığı betimsel analizlere yer verilmiştir.

Tablo 7 Öğretmenlerin Ölçme Değerlendirme Boyutuna İlişkin Görüşlerine Yönelik Betimsel Analizler

D) PROGRAMIN ÖLÇME DEĞERLENDİRME BOYUTUNA İLİŞKİN GÖRÜŞLER	N	Ort	Ss
1. Ölçme ve değerlendirme teknikleri kazanımlarla tutarlıdır.	95	3.46	1.06
2. Program akan değerlendirmeye yer verecek niteliktedir.	95	3.00	1.02
3. program öz değerlendirmeye yer verecek niteliktedir.	95	3.11	1.00
4. ölçme ve değerlendirme araçları süreç değerlendirilmeye odaklanmaktadır.	95	3.04	1.01
5. Değerlendirme etkinlikleri öğrencilerin kazanımlarına ulaşip ulaşmadıklarını ortaya çıkartacak niteliktedir.	95	3.32	1.02
6. Ölçme ve değerlendirme etkinlikleri öğretmen ve öğrencinin sürece birlikte aktif olarak katılımını sağlayacak biçimdedir.	95	3.31	1.07
7. Öğrenciler grup etkinliklerinde hem kendi hem de arkadaşlarının çalışma ve gelişimleriyle ilgili söz hakkına sahiptir.	95	3.41	1.14
8. Ölçme ve değerlendirme teknikleri öğrencilerin gelişim düzeylerini dikkate almaktadır.	95	3.40	1.04
9. Öğrenci ürün dosyaları öğrencilerin dil gelişimini izlemeye katkı sağlayıcı niteliktedir.	95	3.29	1.06
10. Alternatif değerlendirme yöntemlerini kullanmak için süre yeterlidir.	95	3.02	1.12
11. Öğrencilerin öğrenme sürecindeki performansını değerlendirmek esas alınmıştır.	95	3.47	1.01
12. Dinleme becerisinin günlük yaşamda gelişimine uygun ölçme ve değerlendirme yapılmaktadır.	95	3.38	1.03
13. Okuma becerisinin günlük yaşamda gelişimine uygun ölçme ve değerlendirme yapılmaktadır.	95	3.45	1.07
14. Yazma becerisinin günlük yaşamda gelişimine uygun ölçme ve değerlendirme yapılmaktadır.	95	3.45	1.11
15. Konuşma becerisinin günlük yaşamda gelişimine uygun ölçme ve değerlendirme yapılmaktadır.	95	3.48	1.05

Öğretmenlerin Türk Dili ve Edebiyatı Öğretim Programında yer alan ölçme değerlendirme boyutuna ilişkin görüşlerini bildirdikleri Tablo 7 incelendiğinde araştırmaya katılan öğretmenlerin verdikleri cevaplar doğrultusunda oluşturulan ortalama puanlara bakıldığında “Konuşma becerisinin günlük yaşamda gelişimine uygun ölçme ve değerlendirme yapılmaktadır.” ifadesinin en yüksek ortalama puana sahip olduğu görülmektedir (Ort: 3,48). Aynı zamanda “öğrencilerin öğrenme sürecindeki performansını değerlendirmek esas alınmıştır.” ifadesinin de öğretmen görüşlerinde yüksek puan aldığı görülmektedir (Ort: 3,47). Bunlara ek olarak “Ölçme ve değerlendirme teknikleri kazanımlarla tutarlıdır.” ifadesini de yüksek olan bir başka ifade olduğu tespit edilmiştir (Ort: 3,46). Bir programın diğer öğelerinden etkilenen ve sürecin nasıl işlediği hakkında hem program geliştiricilere hem de öğretmenlere bilgi vererek geri dönüşü sağlayan bir durum olarak görülen ölçme değerlendirme boyutu dikkate alınması gereken en önemli öğelerden birisidir. Türk Dili ve Edebiyatı Öğretim

Programında en yüksek öğretmen görüş bildirilen görüş olan “Konuşma becerisinin günlük yaşamda gelişimine uygun ölçme ve değerlendirme yapılmaktadır.” ifadesiyle birlikte öğrencilerin eğitim hayatı dışında geçen süreçte programın hayata uygulanabilirliği bağlamında etkin olduğu yorumu yapılabilir. Aynı zamanda program kapsamında öğrencilerin süreç içerisinde performanslarını etkin bir şekilde ölçüldüğünün de ifade edilmesi programın diğer boyutları ile ilişkili olduğunu göstermektedir. Bu destekler nitelikte olan bir diğer ifadenin de yüksek çıkması ve ölçme-değerlendirme araçlarının kazanımlarla ilişkili ve tutarlı olması da hem eğitim hem de program geliştirme açısından oldukça önemli olduğu söylenebilir. Ölçme değerlendirmenin en önemli amaçlarından biri kazanımların ne boyutta öğretilip öğretilmemesidir. Bu süreç sonunda kazanımlarla ilişkili ölçme değerlendirmenin yapılması kazanımların ne ölçüde gerçekleştirildiği hakkında öğretmenlere bir geri dönüş sağlamaktadır.

3.2. ÖĞRETMENLERİN TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ÖĞRETİM PROGRAMINDA YER ALAN DURUMLARA İLİŞKİN ANKETTEN ALDIKLARI PUANLARA İLİŞKİN İSTATİSTİKSEL ANALİZLER

Araştırmanın bu kısmında öğretmenlerin 9. Sınıf Türk Dili ve Edebiyatı Dersi Öğretim Programında yer alan kazanım, içerik, eğitim durumları ve ölçme değerlendirme boyutlarına ait betimsel analizlere ve demografik özellikleri doğrultusunda kazanım, içerik, eğitim durumu ve ölçme değerlendirme boyutları ile olan karşılaştırılmalı analizlere yer verilmiştir.

Tablo 8’de öğretmenlerin 9. Sınıf Türk Dili ve Edebiyatı Öğretim Programında yer alan boyutlara ilişkin betimsel analize yer verilmiştir.

Tablo 8 Öğretmenlerin Öğretim Programında Yer Alan Alt Boyutlara İlişkin Puan Ortalamalarına Ait Betimsel İstatistikler

Boyutlar	N	Min	Max	Ortalama	Ss
Kazanım	95	1.48	4.86	3.42	.67
İçerik	95	2.00	4.89	3.40	.71
Eğitim Durumu	95	1.59	4.93	3.32	.73
Ölçme-Değerlendirme	95	1.60	5.00	3.30	.79
Genel	95	1.78	4.84	3.36	.65

Tablo 8 incelendiğinde araştırmaya katılan öğretmenlerin öğretim programına yönelik görüşlerini belirlemek amacı ile yapılan betimsel analiz sonucuna göre ankette yer alan boyutlardan en çok kazanımlara ilişkin olumlu görüş bildirdikleri görülmektedir (Ort: 3,42). Daha sonrasında içerik boyutuna (Ort: 3,40), sonrasında eğitim durumlarına (3,32) ve en sonda ölçme değerlendirme boyutuna yönelik görüş bildirmişlerdir (Ort: 3,30). Öğretmenlerin öğretim programının genel değerlendirmesine bakıldığında anketten alınacak en yüksek ortalama puanın 5,00 olduğu düşünüldüğünde öğretmenlerin olumlu düzeyde görüş bildirdikleri yorumu yapılabilir. Kısacası uygulamada olan 9. Sınıf Türk Dili ve Edebiyatı Öğretim Programında yer alan kazanım, içerik, eğitim durumu ve ölçme değerlendirme unsurlarının öğretmenler tarafından olumlu yönde değerlendirildiği söylenebilir.

Tablo 9’da öğretmenlerin cinsiyetleri ile öğretim programında yer alan boyutlara yönelik karşılaştırılmalı Mann-Whitney U test sonucuna yer verilmiştir.

Tablo 9 Öğretmenlerin Cinsiyetleri ve Öğretim Programına İlişkin Mann-Whitney U Test Sonuçları

Alt Boyutlar	Cinsiyet	N	Ortalama	Sıra Toplamı	U	p
Kazanım	Kadın	68	49.04	3334.50	847.500	.561
	Erkek	27	45.39	1225.50		
İçerik	Kadın	68	48.99	3331.50	850.500	.577
	Erkek	27	45.50	1228.50		
Eğitim Durumu	Kadın	68	47.43	3225.50	879.500	.751
	Erkek	27	49.43	1334.50		
Ölçme-Değerlendirme	Kadın	68	49.36	3356.50	825.500	.445
	Erkek	27	44.57	1203.50		
Genel	Kadın	68	48.94	3328.00	854.000	.597
	Erkek	27	45.63	1232.00		

Tablo 9 incelendiğinde öğretmenlerin cinsiyetleri ile kazanım ögesine ilişkin görüşleri arasında anlamlı bir farklılık olmadığı sonucuna ulaşılmıştır (U= 847.500, $p>.05$).

Öğretmenlerin cinsiyetleri ile içerik ögesine ilişkin görüşleri arasında anlamlı bir farklılık olmadığı sonucuna ulaşılmıştır (U= 850.500, $p>.05$). Öğretmenlerin sıra ortalamaları incelendiğinde kadın öğretmenlerin içerik ögesine ilişkin görüşlerinin erkek öğretmenlere göre daha fazla olduğu söylenebilir.

Öğretmenlerin cinsiyetleri ile eğitim durumu ögesine ilişkin görüşleri arasında anlamlı bir farklılık olmadığı sonucuna ulaşılmıştır (U= 879.500, $p>.05$). Öğretmenlerin sıra ortalamaları incelendiğinde erkek öğretmenlerin kazanım ögesine ilişkin görüşlerinin kadın öğretmenlere göre daha fazla olduğu söylenebilir.

Öğretmenlerin cinsiyetleri ile ölçme ve değerlendirme ögesine ilişkin görüşleri arasında anlamlı bir farklılık olmadığı sonucuna ulaşılmıştır (U= 825.500, $p>.05$). Öğretmenlerin sıra ortalamaları incelendiğinde kadın öğretmenlerin içerik ögesine ilişkin görüşlerinin erkek öğretmenlere göre daha fazla olduğu söylenebilir.

Öğretmenlerin cinsiyetleri ile öğretim programının geneline yönelik görüşleri arasında anlamlı bir farklılık olmadığı sonucuna ulaşılmıştır (U= 854.000, $p>.05$). Öğretmenlerin sıra ortalamaları incelendiğinde kadın öğretmenlerin içerik ögesine ilişkin görüşlerinin erkek öğretmenlere göre daha fazla olduğu söylenebilir.

Tablo 10'da öğretmenlerin mesleki kıdemleri ile öğretim programında yer alan kazanım yönelik karşılaştırılmalı Kruskal Wallis test sonucuna yer verilmiştir.

Tablo 10 Öğretmenlerin Mesleki Kıdemleri ve Öğretim Programında Yer Alan Kazanım Boyutuna İlişkin Kruskal Wallis Test Sonuçları

Alt Boyutlar	Mesleki Kıdem	N	Ortalama	Sd	X ²	P
Kazanım	5 yıldan az	14	53.07	5	7.726	.172
	6-10 yıl	31	43.39			
	11-15 yıl	17	58.09			
	16-20 yıl	17	46.74			
	21-25 yıl	10	53.20			
	26 yıl ve daha fazlası	6	26.33			

Tablo 10 incelendiğinde araştırmaya katılan öğretmenlerin mesleki kıdemleri ile öğretim programında yer alan kazanımlara ilişkin görüşleri arasında anlamlı bir farklılığın olmadığı sonucuna ulaşılmıştır ($X^2 = 7.726$, $p > .05$).

Tablo 11’de öğretmenlerin mesleki kıdemleri ile öğretim programında yer alan içerik yönelik karşılaştırılmalı Kruskal Wallis test sonucuna yer verilmiştir.

Tablo 11 Öğretmenlerin Mesleki Kıdemleri ve Öğretim Programında Yer Alan İçerik Boyutuna İlişkin Kruskal Wallis Test Sonuçları

Alt Boyutlar	Mesleki Kıdem	N	Ortalama	Sd	X ²	P
İçerik	5 yıldan az	14	63.29	5	8.327	.139
	6-10 yıl	31	44.26			
	11-15 yıl	17	54.74			
	16-20 yıl	17	40.82			
	21-25 yıl	10	46.40			
	26 yıl ve daha fazlası	6	35.58			

Tablo 11 incelendiğinde araştırmaya katılan öğretmenlerin mesleki kıdemleri ile öğretim programında yer alan içeriğe ilişkin görüşleri arasında anlamlı bir farklılığın olmadığı sonucuna ulaşılmıştır ($X^2 = 8.327$, $p > .05$).

Tablo 12’de öğretmenlerin mesleki kıdemleri ile öğretim programında yer alan eğitim durumlarına yönelik karşılaştırılmalı Kruskal Wallis test sonucuna yer verilmiştir.

Tablo 12 Öğretmenlerin Mesleki Kıdemleri ve Öğretim Programında Yer Alan Eğitim Durumları Boyutuna İlişkin Kruskal Wallis Test Sonuçları

Alt Boyutlar	Mesleki Kıdem	N	Ortalama	Sd	X ²	P
Eğitim Durumları	5 yıldan az	14	61.93	5	6.994	.221
	6-10 yıl	31	40.06			
	11-15 yıl	17	52.21			
	16-20 yıl	17	46.74			
	21-25 yıl	10	51.50			
	26 yıl ve daha fazlası	6	42.33			

Tablo 12 incelendiğinde araştırmaya katılan öğretmenlerin mesleki kıdemleri ile öğretim programında yer alan eğitim durumlarına ilişkin görüşleri arasında anlamlı bir farklılığın olmadığı sonucuna ulaşılmıştır ($X^2 = 6.994$, $p > .05$).

Tablo 13’de öğretmenlerin mesleki kıdemleri ile öğretim programında yer alan ölçme değerlendirmeye yönelik karşılaştırılmalı Kruskal Wallis test sonucuna yer verilmiştir.

Tablo 13 Öğretmenlerin Mesleki Kıdemleri ve Öğretim Programında Yer Alan Ölçme ve Değerlendirme Boyutuna İlişkin Kruskal Wallis Test Sonuçları

Alt Boyutlar	Mesleki Kıdem	N	Ortalama	Sd	X ²	P
Ölçme Değerlendirme	5 yıldan az	14	51.11	5	2.194	.822
	6-10 yıl	31	45.00			
	11-15 yıl	17	48.00			
	16-20 yıl	17	54.41			
	21-25 yıl	10	47.80			
	26 yıl ve daha fazlası	6	38.42			

Tablo 9 incelendiğinde araştırmaya katılan öğretmenlerin mesleki kıdemleri ile öğretim programında yer alan içeriğe ilişkin görüşleri arasında anlamlı bir farklılığın olmadığı sonucuna ulaşılmıştır ($X^2 = 2.194$, $p > .05$).

SONUÇ. ÖNERİ ve TARTIŞMA

Araştırmaya katılan öğretmenlerin verdikleri cevaplar doğrultusunda yapılan genel değerlendirme neticesinde elde edilen sonuçlar aşağıdaki gibidir.

- Öğretmenlerin öğretim programında yer alan kazanımlara yönelik genel görüşleri incelendiğinde katılımcıların 9. Sınıf Türk Dili ve Öğretim Programında yer alan kazanımlar boyutunda orta düzeyde bir görüş bildirdikleri gözlemlenmiştir. Programda yer alan kazanımların bu bağlam doğrultusunda daha güçlü desteklenmesi ve öğrencilerin hazırbulunuşluk seviyelerine uygun cümlelerle daha net bir şekilde ifade edilmesi gerekmektedir.
- Öğretmenlerin 9. Sınıf Türk Dili ve Öğretim Programında yer alan içerik boyutuna orta düzeyde bir görüş bildirdikleri gözlemlenmiştir. Bu bağlamda öğretim programında yer alan içeriklerin kazanımlarla ilişkilendirildiğinde karşılaşılan sorunların içerik boyutunu da etkilediği yorumu yapılabilir.
- Öğretmenlerin 9. Sınıf Türk Dili ve Öğretim Programında yer alan eğitim durumları boyutuna orta düzeyde bir görüş bildirdikleri sonucuna ulaşılmıştır. Bu bağlamda daha öncesinden hedef ve içerik boyutunda karşılaşılan sorunların öğrencilere nasıl öğretilim sorusuna yönelik bir takım sorunların bu kısımda da devam ettiği görülmektedir.
- Öğretmenlerin 9. Sınıf Türk Dili ve Öğretim Programında yer alan ölçme ve değerlendirme boyutuna ilişkin görüşlerine bakıldığında öğretim programının diğer öğeleri paralel olarak orta düzeyde bir görüş bildirdikleri tespit edilmiştir. Programda yer alan kazanım, içerik ve eğitim durumlarında karşılaşılan sorunların zincirleme olarak sonuca etki ettiği ve programın ana değerlendirme ögesi olan ölçme ve değerlendirme boyutunda da bir takım sorunların olabileceği görülmüştür.

Kısacası 9. Sınıf Türk Dili ve Öğretim Programında yer alan 4 temel ögenin birbirinden doğrudan etkilendiği bu bağlamda da öğeler arasında sorunların temel düzeyde ortak noktalarda olduğu yorumu yapılabilir. Susar Kırmızı ve Akkaya (2009) öğretim programında yer alan

sorunları belirlemek amacı ile yaptıkları çalışmada öğretmenlerin etkinlikler bağlamında sorun yaşamalarını ve özellikle materyal kullanımı noktasında öğretmenlerin yetersiz kaldığını belirtmiştir. Buradan da anlaşılabileceği üzere öğretmenlerin eğitim durumları hususunda eksik kaldıkları ve bu noktada sorun yaşadıkları yorumu yapılabilir. Kazanım ve içerik bağlamında yeteri kadar desteklenmeyen öğrenme öğretme süreci her zaman öğretmenin eksik kalmasına ve bir takım sorunlar yaşamasına neden olabilmektedir. Ayrıca Epçaçan ve Epçaçan (2010) Türk Dili ve Edebiyatı Öğretmenlerinin Yapılandırmacı Öğrenme Kuramı Çerçevesinde Hazırlanan Öğretim Programına (9. 10. 11 ve 12. Sınıf) yönelik görüşlerini belirttiği çalışmada dil ve anlatım dersleriyle alakalı konuların genel olarak 9. Sınıfta toplandığını. Bu duruma paralel olarak ders süresinin haftalık 2 saat olması konusunu eleştirmişlerdir. Öğretmenlerin belirlenen hedef ve kazanımların bu süre zarfında yetiştirilmesinin zor olduğunu ifade etmişlerdir. Bununla birlikte üst sınıflarda da konuların az ama ders saatinin fazla olduğunu belirtmiştir.

Öğretmenlerin cinsiyetleri ile öğretim programında yer alan boyutlar arasında yapılan analiz sonucunda şu sonuçlara ulaşılmıştır.

- Öğretmenlerin cinsiyetleri ve mesleki kıdemleri ile öğretim programında yer alan kazanım, içerik, eğitim durumları ve ölçme değerlendirme boyutları arasında anlamlı bir farklılığın olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Beyazıt (2012) Türk Dili ve Edebiyatı derslerinde karşılaşılan sorunları ve bu sorunlara yönelik geliştirilen çözüm önerilerine ilişkin hazırlamış olduğu araştırmasında araştırmaya katılan katılımcıların cinsiyetleri, mesleki kıdemleri ve çalıştıkları okul türleri arasında anlamlı bir farklılığın olmadığı sonucuna ulaşmıştır.

Araştırmada elde edilen sonuçlar doğrultusunda şu önerilerde bulunulabilir:

- Hazırlanan öğretim programının bir halkanın zinciri olarak düşünülerek 4 temel ögenin herhangi birisinde meydana gelebilecek aksaklıkların zaman içerisinde diğerlerini de etkilemesi nedeniyle uygulamaya konulacak programın daha çok pilot bölge seçilerek denenmesi.
- Uygulayıcı olan öğretmenlerin program boyutunda hizmet içi eğitime alınarak programların detaylı olarak anlatılması ve etkinliklerin bu boyutta desteklenmesi.
- Program geliştiricilerin daha öncesinde karşılaşılan sorunları göz önünde tutarak programlarda çok büyük değişiklikler yapmaktan ziyade daha çok sorun odaklı çalışmaları hususunda önerilerde bulunulabilir.

KAYNAKLAR

- Aktaş. Ş. (2011). Edebiyat ve edebî metinler üzerine yazılar. Ankara: Kurgan Edebiyat.
- Banguoğlu. T. (1998). Türkçenin grameri. Ankara: TDK.
- Beyazıt, Z. (2012). Türk Dili ve Edebiyatı Derslerinde Karşılaşılan Sorunları ve Bu Sorunlara Yönelik Geliştirilen Çözüm Önerileri. Yüksek Lisans Tezi. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Bilen. M. (1998). Planlamadan uygulamaya öğretim. Ankara: Anı Yayıncılık
- Cemiloğlu. M. (2018). 2017 Tarihli Türk Dili ve Edebiyatı Dersi Öğretim Programına Eleştirel Yaklaşım. Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi. 31(1). 279-298.
- Çelik. F. (2006). Türk eğitim sisteminde hedefler ve hedef belirlemede yeni yönelimler. Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi. (11). 1-15.
- Çifci. M. (2015). Dil öğretimi. İ. Çetin (Ed.). Dil ve edebiyat öğretim yöntemleri (s. 125- 172). Ankara: Nobel
- Demir. S. (2016). Türkiye’deki edebiyat eğitimi üzerine bir değerlendirme. Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi. 13(33). 48-68.
- Demirel. Ö. (2003). Türkçe ve sınıf öğretmenleri için Türkçe öğretimi (5. baskı). Ankara: Pegem A.
- Demirel. Ö. (2009). Eğitimde program geliştirme. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Epçaçan C. ve Epçaçan C. (2010).) Türk Dili ve Edebiyatı Öğretmenlerinin Yapılandırmacı Öğrenme Kuramı Çerçevesinde Hazırlanan Öğretim Programına (9. 10. 11 ve 12. sınıf) Yönelik Görüşler. International Conference on New Trends in Education and Their Implications. 11-13 November. 2010. Antalya-Turkey.
- Erden. M. (1998). Eğitimde program değerlendirme. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Ertürk. S. (2013). Eğitimde program değerlendirme. Ankara: Edge A.
- Güzel. A. (2006). Edebiyat eğitiminde amaçlar ve bu amaçlara yönelik yöntem. teknik ve örnek uygulamalar. Milli Eğitim Dergisi. 34(169). 1-25.
- Karasar, N. (2009). Bilimsel araştırma yöntemleri. Ankara: Nobel.
- Kavcar. C. (1982). Edebiyat ve Eğitim. Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi.
- Küçükahmet. L. (2009). Program geliştirme ve öğretim. Ankara: Nobel Yayın.
- MEB (2011). Ortaöğretim Türk Edebiyatı Dersi 9. 10. 11 ve 12. Sınıflar Öğretim Programı. Ankara.
- MEB (2015). Ortaöğretim Türk Dili ve Edebiyatı Dersi (9. 10. 11 ve 12. Sınıflar) Öğretim Programı. Ankara.
- MEB (2017). Ortaöğretim Türk Dili ve Edebiyatı Dersi Öğretim Programı. Ankara.
- MEB (2018). Ortaöğretim Türk Dili ve Edebiyatı Dersi Öğretim Programı (9. 10. 11 ve 12. Sınıflar). Ankara.

- MEB (2018). Türk Dili ve Edebiyatı Dersi Öğretim Programı. Ankara: MEB.
- Senemoğlu. N. (2009). Gelişim, öğrenme ve öğretim (14. basım). Ankara: Pegem A
- Soysal. T. ve Kurudayıoğlu. M. (2018). Milli Eğitim Bakanlığı 9. Sınıf Türk Dili ve Edebiyatı Dersi Kitabının 2017 Programdaki Yeterlilikler ve Beceriler Açısından Değerlendirilmesi. Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Dergisi. 48. 238-254.
- Sönmez. V. (2015). Program geliştirmede öğretmen el kitabı. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Susar Kırmızı F. ve Akkaya Nevin (2009). Türkçe Öğretim Programında Yaşanan Sorunlara İlişkin Öğretmen Görüşleri. Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi. 25(25). 42-52.
- Tan. Polat. G. (2014). Ortaokul 5. Sınıf Fen Bilimleri Dersi Öğretim Programına İlişkin Öğretmen Görüşleri. Yüksek Lisans Tezi. Hacettepe Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Ankara.
- Tarlan. A. N. (1981). Edebiyat meseleleri. Ankara: Ötüken.
- TDK (2020). Güncel Türkçe Sözlük. Erişim tarihi: 13/04/2020. http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.5b01d58caeaab0.86280595.
- Türk Dil Kurumu (1988). Güncel Türkçe sözlük. Ankara: TDK.
- Uşun. S. (2016). Eğitimde Program Değerlendirme Süreçler – Yaklaşımlar ve Modeller (2. Baskı). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Varış. F. (1996). Eğitimde program geliştirme. Ankara: Alkım
- Yüksel. İ. ve Sağlam. E. (2012). Eğitimde Program Değerlendirme (1. Baskı). Ankara: PEGEM Akademi